

rectoren van gent, Leuven, Brussel en Antwerpen over samenwerking,
lonen en het niveau van onze universiteiten

De TIJD

WVD; , 27-09-2008, p. 6

Een theoloog, een arts, een wiskundige en een sportwetenschapper: zo verschillend kunnen mensen met dezelfde titel zijn. Een exclusief rondetafelgesprek met de rectoren van Leuven, Gent, Antwerpen en Brussel over geldgebrek, kafkaïaanse procedures, devaluerende diploma's en makke studenten. 'Eigenlijk maken wij een beetje misbruik van onze proffen.'

Vier rectoren aan één tafel krijgen om te debatteren is allesbehalve vanzelfsprekend. In de eerste plaats omdat er vier overvolle agenda's op elkaar afgestemd moeten worden. Maar ook en vooral omdat de verstandhouding in de academische wereld vaak nog minder goed is dan in de Wetstraat.

Twee dagen voor ons rondetafelgesprek kopt De Morgen dat de universiteiten van Gent en Leuven 'fabrieken' zijn, en dat 'grootte niets zegt over kwaliteit'. Met de groeten van de rectoren van Antwerpen en Brussel. Alleen durven de heren rectoren die woorden 48 uur later nauwelijks nog te herhalen. En zijn hun collega's van Gent en Leuven er als de kippen bij om te zeggen dat ze fabriek 'een prachtig woord' vinden.

Blijkbaar houden niet alleen politici van een rondje schaduwboxen af en toe.

Laten we beginnen met een rekensommetje. U bent samen verantwoordelijk voor meer dan 100.000 mensen, en een budget van 2 miljard euro. Veel meer dan de meeste topmanagers kunnen zeggen. Wordt u even vorsteljk vergoed?

Paul De Knop (VUB): 'Was dat maar zo! Sinds ik rector ben, verdien ik 600 euro meer dan toen ik professor was. Dat is natuurlijk een complete wanverhouding met de verantwoordelijkheden die ik erbij gekregen heb. Als ik de som écht maak, met wat ik heb laten vallen en zo, verdien ik nu zelfs minder dan vroeger. En dat is bij mijn collega's niet anders, denk ik.'

Paul Van Cauwenberge (UGent): 'Voor het geld moet je het niet doen, dat klopt. En dat geldt niet voor rectoren alleen, helaas. Ook de lonen van ons personeel zijn veel te laag. Zeker in vergelijking met de privésector, en met het buitenland. Eigenlijk maken wij een beetje misbruik van onze mensen. Elders kunnen ze vaak het vijfvoudige verdienen.'

Alain Verschoren (UA): 'Ik kreeg op mijn 52ste een brief dat ik mijn maximumwedde bereikt had. Eigenlijk stond daarin: 'Wat u verder ook nog uitricht, u zult nooit nog een eurocent meer verdienen.' Zo motiveer je toch geen mensen?'

Ziet u uw beste juristen, dokters en informatici op die manier niet vertrekken?

Marc Vervenne (KULeuven): 'Tot nog toe gelukkig niet, nee. Bij veel van onze professoren kunnen we op heel veel goodwill rekenen. Of we kunnen ze overtuigen te blijven voor onze grote academische vrijheid. Maar ook die kalft steeds verder af, helaas. Mijn grootste zorg is: hoe geef ik hen erkenning die om meer dan geld gaat? Het wordt steeds hachelijker.'

De Knop: 'Toen ik rector werd, vroeg ik een Nederlandse collega mijn taken over te nemen. Wel, voor mijn wedde was hij bereid één dag per week te komen werken. Dat zegt genoeg, zeker? Met ons loon kunnen we op termijn nooit gelijke tred blijven houden met het buitenland. Laat staan dat we er toponderzoekers mee naar hier kunnen halen.'

U bent de hoogste in rang aan de universiteit. Waarom doet u er niets aan?

De Knop: 'Omdat we daar niet voor gesubsidieerd worden. We hebben dus gewoon de middelen niet om wat dan ook te veranderen. Wist u dat de universiteiten de voorbije jaren niet eens de loonindexeringen voor hun personeel doorgestort kregen? Die moesten we zelf maar bij elkaar zien te besparen. Er is gewoon te weinig geld voor ons.'

Vervenne: 'Met de Vlaamse Interuniversitaire Raad, waar ik voorzitter van ben, gaan we daar dinsdag een memorandum over opstellen. We hebben meer middelen nodig, zoals collega De Knop zegt. En we moeten dringend de administratieve last verminderen, want ook die begint hallucinante proporties aan te nemen.'

De Knop: 'Onze professoren en assistenten worden overvraagd. En ze blijven er maar taken bij krijgen. Ze moeten én lesgeven én publiceren én rapporten schrijven én thesissen begeleiden én vergaderen én zelfs decreten maken. En dan vergeet ik nog de helft. Daar moeten we van af.'

Verschoren: 'Als je jonge mensen niet tegen die druk beschermt, hebben ze nog voor hun 30ste een burn-out. En dan heb je nog de gigantische kosten die de planlast met zich meebrengt. Ook ecologisch. Een tijdje geleden werden er bij ons voor één bevordering 100.000 kopies gemaakt. Die kafkaïaanse procedures, daar moeten we van af.'

Vervenne: 'Maar aan die problemen kunnen we wel iets doen. Zeker als we samenwerken.'

Samenwerken: gelooft u daar zélf wel in? Is de concurrentie niet te groot?

Vervenne: 'Het ene hoeft het andere niet in de weg te staan. Goed, we zitten in een competitieve situatie. Maar daar mogen we ons niet blind op staren. De universiteiten hebben veel meer gemeen dan ze verschillen. Met de meeste problemen waarmee we geconfronteerd worden, worstelen we allemaal.'

De Knop: 'De echte macht zit bij de politiek. En daar moeten we zwaarder op durven te wegen als rectoren. Door samen naar buiten te komen in plaats van de controverse te zoeken.'

Van Cauwenberge: 'In mijn eerste rede als rector pleitte ik voor één Universiteit Vlaanderen. Dat was een boutade, natuurlijk, maar toch zat daar een wens in voor meer samenwerking. De minister floot me daar naderhand voor terug. Volgens hem moesten de Vlaamse universiteiten net competitief blijven.'

Concurrentie moet u scherp houden?

Van Cauwenberge: 'Ja. Ik vind dat een legitieme wens, maar het moet gezond blijven.'

Is dat in de praktijk niet vaak anders? Hoe meer studenten u van elkaar afsnoept, hoe meer geld u krijgt. Er woedt zogezegd een 'war for talent', maar eigenlijk is het een 'war for money'.

De Knop: 'Zo is dat. Als puntje bij paaltje komt, rijdt iedereen voor zijn eigen instelling. Dat moeten we eerlijk durven toe te geven. En daar wil ik graag een eind aan maken, door bijvoorbeeld quota af te spreken. In Nederland sturen universiteiten studenten naar elkaar door. Waarom kan dat hier niet? Daar zouden we allemaal beter van worden. Ik heb dit jaar maar een twintigtal nieuwe studenten geneeskunde. Maar ik moet wel een heel ziekenhuis rechthouden, dat ook belangrijk is voor de Vlaamse verankering in Brussel. Daarom zeg ik: laten we daar afspraken over maken. Masters-na-masters en internationale opleidingen, nog zoiets. Waarom kunnen we die als Vlaamse universiteiten niet samen aanbieden, onder één koepel? En waarom zouden we dat niet in Brussel doen, de hoofdstad van Vlaanderen, België en Europa? In brochures van de KU Leuven staat nu al dat Leuven 'op maar 25 kilometer van Brussel' ligt. Onze stad wordt uitgespeeld als argument om studenten te ronselen. Waarom zouden we daar dan samen geen opleidingen organiseren?'

De knuppel ligt in het hoenderhok. Moeten gespecialiseerde opleidingen niet onder één koepel in Brussel?

Vervenne: 'Als je de vraag in die termen stelt, is het antwoord 'neen', natuurlijk. Leuven heeft een lange internationale traditie en reputatie. Dat gaan we niet zomaar weggeven.'

Verschoren: 'Niet alle universiteiten kunnen alle gespecialiseerde opleidingen op topniveau aanbieden. Daar ben ik het mee eens. Vlaanderen is daar gewoon te klein voor. Maar ik zou het fout vinden om al die opleidingen in één stad te organiseren. Ik zie dat veel meer in termen van gentlemen's agreements. Waarbij we studenten naar elkaar zouden doorsturen. Ik denk zelfs dat dat weleens de toekomst zou kunnen worden. We moeten ons specialiseren in een aantal domeinen. Net zoals het vermaarde MIT in Massachusetts. Waarom is dat een van de beste universiteiten ter wereld? Omdat ze zeer gespecialiseerd werken. Niet omdat ze groot zijn - ze hebben maar 11.000 studenten -, of omdat ze alles aanbieden. Laten we daar in Vlaanderen een voorbeeld aan nemen.'

Vervenne: 'Het is perfect mogelijk gezamenlijke opleidingen te organiseren en de inkomsten daarvan correct te verdelen. Wij hebben al zoiets uitgewerkt voor de gezamenlijke rechtenopleiding met Hasselt.'

Verschoren: 'Ik heb heel veel begrip voor de situatie van collega De Knop in Brussel. Wij allemaal, denk ik. Maar hij kan niet van ons verwachten dat wij zijn universiteit gaan redden. Dat is een stap te ver. Vijf jaar geleden hebben we in Antwerpen een heel moeilijke fusie doorgevoerd. We zijn daar nog altijd van aan het bekomen. Mijn eigen universiteit staat op de eerste plaats. En dat kan niemand me kwalijk nemen, vind ik.'

De KULeuven maakte onlangs bekend dat er binnen vijf jaar 21 campussen komen in 11 steden, waaronder Brussel, Gent en Antwerpen. Zo kan elke student dicht bij huis aan een katholieke instelling hoger onderwijs volgen. Ook dat is 'je eigen universiteit op de eerste plaats zetten', natuurlijk.

Verschoren: 'Ik ben daar niet gelukkig mee. En dan druk ik me voorzichtig uit. We hebben in Antwerpen de grootste moeite gehad om onze twee faculteiten economie te doen samengaan. Als je dan te horen krijgt dat Leuven je in je eigen achtertuin beconcurrereert met de Lessius-hogeschool... Dat is niet aangenaam, natuurlijk.'

Van Cauwenberge: 'Iedereen ziet die nieuwe verzuiling met lede ogen aan. Toen universiteiten en hogescholen associaties moesten vormen, was het nooit de bedoeling dat zoveel katholieke instellingen zich aan Leuven zouden binden. Maar goed: het is nu zo.'

Vervenne: 'Wij voelen ons hier veel te snel bedreigd door de andere. Zolang het op een faire manier gebeurt, moeten we toch niet bang zijn van concurrentie?'

In 2008 schreven zich nog maar eens 10 procent meer studenten aan de universiteit in dan vorig jaar. Bent u daar nog altijd gelukkig mee?

Vervenne: 'Als die studenten capabel zijn: absoluut. Maar studentenaantallen mogen nooit een doel op zich zijn.'

Van Cauwenberge: 'U zult ons nooit horen zeggen dat iedereen een universitair diploma moet halen. Democratisering van het hoger onderwijs betekent: zorgen dat iedereen die de capaciteiten heeft om te studeren, daar ook de kansen toe krijgt. Maar zonder aan kwaliteit in te boeten.'

Verschoren: 'Als ik de marathon wil lopen op de Olympische Spelen, zal men mij zeggen: 'Meneer Verschoren, dat zal niet gaan.' Daar is niets ondemocratisch aan. Maar er moet wel een zekere controle op de instroom blijven.'

Is die er nog wel? U krijgt geld voor elke student die zich inschrijft en afstudeert. Dat zet de deur toch wagenwijd open voor allerhande wantoestanden?

Verschoren: 'Er zitten een paar perverse kantjes aan het financieringssysteem. We worden aangemoedigd de drempel zo laag mogelijk te maken. Voor iedereen. Ook voor kansarmen en allochtonen. Op zich is dat een fantastische zaak. Maar in de praktijk komt het er vaak op neer dat die mensen, eenmaal begonnen, aan hun lot worden overgelaten. Geld voor intensieve begeleiding of extra taalcursussen is er niet. Met alle gevolgen van dien.'

De Knop: 'Als je die studenten écht kansen wilt geven, dan moet je daar als beleidsmaker bepaalde consequenties aan koppelen. In Brussel bijvoorbeeld zitten we met een gigantische toevloed aan anderstaligen. Maar ik moet al mijn lessen in het Nederlands geven, drietalig onderwijs is niet bespreekbaar. Dat kan toch niet? We zijn verdorie Beieren aan de Zenne aan het worden!'

De vraag rijst niet alleen voor allochtonen en kansarmen. Is een universitair diploma geen sociaal brevet geworden? Heeft de democratisering het niveau niet doen dalen?

Vervenne: 'Ik heb niet die indruk. Ik heb gezien dat een aantal professoren daar vorig weekend over klaagde in uw krant. Maar ik vond het ronduit schokkend om vast te stellen dat sommige mensen nog altijd zo elitair denken.'

U kunt wel geschokt zijn, uw professoren getuigden wél dat ze de lat steeds minder hoog mochten leggen. Want: 'hoe meer studenten en hoe meer diploma's, hoe meer geld.'

Vervenne: 'Sorry, maar dat geloof ik niet. Echt niet. Dat zullen toch uitzonderingen zijn. Een professor zei ook dat studenten hun studies tegenwoordig eindeloos konden rekken. Wel, ik kan u garanderen dat dat niet zo is. Als studenten treuzelen, worden wij daar financieel voor gestraft.'

Van Cauwenberge: 'Studentenaantallen en subsidies worden in dat debat veel te makkelijk aan elkaar gekoppeld. De helft van onze subsidies halen we tegenwoordig uit onderzoek. En voor het laatste financieringsdecreet kregen we zelfs geen extra middelen voor bijkomende studenten. In Gent hebben ze de kredieten eens zeven jaar bevroren, terwijl de studentenaantallen explodeerden. Dat kwam de kwaliteit ook niet ten goede.'

Verschoren: 'Ik hoor soms ook dat studenten te veel macht hebben gekregen, onder meer door de studentenevaluaties. De professoren zouden op die manier onder druk staan om minder veeleisend te zijn. Wel, ik kan u verzekeren: de professoren die de beste evaluaties krijgen, zijn niet de soepelste. Integendeel. Studenten hebben er zelf ook geen baat bij dat het niveau aan de universiteiten daalt. Dat beseffen ze maar al te goed.'

De Knop: 'We moeten de kwaliteit van ons universitair onderwijs heel scherp bewaken. Zeker als we competitief willen blijven. In een kenniseconomie hangt veel af van goed onderwijs.'

Blijft de vraag: doet de grotere instroom de universitaire diploma's niet hoe dan ook in waarde dalen? Zullen studenten op den duur geen twee of drie diploma's nodig hebben om zich nog te onderscheiden? En zal de democratisering daardoor niet weer in het gedrang komen?

Verschoren: 'Nee. We moeten afstappen van het idee dat een diploma een eindpunt is. We evolueren naar een systeem van levenslang leren. Dat is nu al duidelijk. Studenten zullen afstuderen, gaan werken, en dan nog een paar keer naar de universiteit terugkeren om zich bij te scholen.'

We blijven nog even klagen. Zijn universiteitsstudenten niet heel erg mak tegenwoordig? Uw generatie kwam voor veel minder dan de huidige regeringscrisis op straat.

Vervenne: 'Dat klopt wel. Maar ik verwijt dat die studenten niet. Ze zijn ook maar kinderen van hun tijd. Het probleem ligt soms ook ten dele ook bij de ouders. Die komen mee naar infodagen, voeren ze naar hun kot en maken hun maaltijden in tupperwarepotjes. Op zich is daar niets verkeerd mee, natuurlijk. Maar studenten worden ontzettend gepamperd tegenwoordig.'

Verschoren: 'Er is een zekere verkleuring. Ook dat merken we allemaal. Ik hoor studenten zeggen: 'We gaan naar school.' Ze spreken over 'leraars' in plaats van 'proffen'. En ze lezen geen kranten meer. Hun wereld is ontzettend klein geworden.'

De Knop: 'Dat geldt ook voor de universiteiten trouwens. We moeten ons veel meer mengen in het maatschappelijke debat. Door standpunten in te nemen. Iemand als Mark Elchardus bijvoorbeeld

weegt op de politieke besluitvorming. Zulke mensen moeten we koesteren. En steunen.'

Verschoren: 'Om financiële redenen werken universiteiten vaak in de diepte. Iedereen zoekt een niche waarin veel te publiceren valt. Want veel publicaties betekent veel centen. Terwijl de maatschappij ook nood heeft aan mensen die het betere plaatje kunnen schetsen en die verbanden kunnen leggen. Zij kunnen een go-between zijn tussen de universiteit en de maatschappij. Maar dat wordt vaak verwaarloosd.'

Van Cauwenberge: 'Wij proberen professoren die hun stempel drukken op het debat goed te ondersteunen. Ze krijgen geen extra wedde, maar we sturen ze bijvoorbeeld wel eens een vriendelijk berichtje als ze iets organiseren.'

Een vriendelijk berichtje? Dat kunt u toch niet menen. Dan zijn uw professoren écht wel idealisten.

Vervenne: 'Ik zou dat toch niet weglachen, hoor. Het is belangrijk dat we die mensen moreel ondersteunen. Ik denk bij ons aan een William D'Haeseleer (van de Commissie D'Haeseleer, die een controversieel rapport uitbracht over de toekomst van kernenergie in België, red.). Die kreeg enorm op zijn kop in de media en de politiek. Ik vond het belangrijk dat die man wist dat ik pal achter hem stond.'

De Knop: 'Ik vind dat mooi, maar ik vind dat je daarin verder zou moeten kunnen gaan. Financieel dan. Dat is nog te veel taboe.'

Verschoren: 'We zitten nog te veel in een cultuur waarbij dienstverlening verward wordt met in commissies zetelen. Dat is het niet natuurlijk.'

Komt het dit academiejaar goed met onze Vlaamse universiteiten?

Van Cauwenberghe: 'Als we ons met de dingen mogen bezighouden die écht belangrijk zijn wel. We hebben de voorbije jaren ontzettend veel hervormingen te verduren gehad. Dat heeft veel tijd en moeite gekost. Nu moet de politiek ons een beetje met rust laten. Zodat we ons met onze corebusiness kunnen bezighouden.'

Verschoren: 'De vraag is gesteld: wat motiveert professoren die onderbetaald worden en overwerkt zijn, om toch te blijven? Dat is de vrijheid. Die vrijheid moeten we blijven bewaren. Onze onafhankelijkheid, ook. We worden te veel in een keurslijf van regeltjes geduwd. Dat is nefast.'

De Knop: 'Onze universiteiten behoren tot de meest performante in Europa. Dat de overheid aan kwaliteitszorg wil doen, is uiteraard uitstekend. Maar er is amper tijd geweest om alles rustig aan te pakken. We hebben heel veel moeten veranderen. Op heel veel terreinen tegelijk.'

Van Cauwenberge: 'Maar we zeiden het al: we werden daar gelukkig vorstelijk voor betaald.'

Wouter VAN DRIESSE

Ine RENSON

WVD

© 2008 Mediafin